

het toneel van de topsport. De lezer blijft in dit geval wel met enige vragen zitten. Hoewel de auteur hier veel ooggetuigen aanhaalt, wordt uit zijn relaas niet duidelijk hoe de vork echt in de steel zat.

Verhalen over haar minder goede karaktertrekken en nare gebeurtenissen worden dus afgewisseld met haar successen, en het boek is bovendien voorzien van authentieke zwart-wit foto's. Kooman schrijft met enthousiasme en gedrevenheid, waardoor het boek vlot wegleest. Nergens wordt het verhaal saai, maar de stijl van het geschrevene had wel wat helderder mogen zijn en minder doorspekt met citaten. Achterin het boek bevindt zich een handige 'erelijst', waarin een overzicht van haar wereldrecords, belangrijkste Nederlandse records, Olympische records, Olympische Spelen, Europese kampioenschappen en nationale titels wordt gepresenteerd. Voor de sportliefhebber een echte aanrader!

Gwendolyn E. van Essen

R. Aeg. Timmerman, *Een golfclub in Brabant. Driekwart eeuw in Toxandria* (Chevalier: Hendrik Ido Ambacht, 2003, 251 blz., ISBN 90 9016418 9).

Dit boek schetst een beeld van het ontstaan en de groei van de Noord-Brabantse golfclub Toxandria. Op de achtergrond van de geschiedenis van deze golfclub komt tevens de snelle sociale en economische ontwikkeling van West-Brabant in beeld. Verder loopt als een rode draad door het verhaal de levensloop van een vijftal personen die zowel in als voor de vereniging actief zijn geweest. Mede door het verhaal van de levensloop van deze mensen worden de veranderingen geïllustreerd. De auteur is van mening dat de cultuur van een samenleving in haar geschiedenis besloten ligt, ook al is dat slechts de geschiedenis van een golfclub. Timmerman heeft met het schrijven van dit boek twee liefhebberijen kunnen realiseren, namelijk liefde voor de golfsport en voor het bestuderen van de geschiedenis. De uitgave werd ondersteund door de stichting Brabantse regionale geschiedbeoefening.

Het boek is opgebouwd uit vier delen, elk onderverdeeld in diverse hoofdstukken, die op chronologische wijze de geschiedenis van Toxandria laten zien. Elk deel opent met een hoofdstuk dat 'de mensen van Toxandria' beschrijft en vervolgens verder gaat met de geschiedenis van de golfclub. In deel I wordt de omgeving van Toxandria omschreven aan de hand van de sociaal-economische en politieke geschiedenis van de provincie Brabant na de Eerste Wereldoorlog. In 1928 werd de Noord-Brabantse Golfclub Toxandria opgericht door Charles Stulemeijer, die tevens voor langere tijd de hoeder van Toxandria bleef. De auteur schetst hoe Stulemeijer, die zelf geen golf speelde, er desondanks belang bij had een golfbaan op te richten voor de academici die werkzaam waren in zijn kunstzijdefabriek te Breda. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog bereikte Toxandria de status van een golfclub met een eigen wedstrijdbaan. In augustus 1944 besloot Stulemeijer, uit dankbaarheid voor de genezing van zijn dochter Amelie van tuberculose, om de terreinen van de golfbaan aan de stichting de Klokkenberg te schenken, die na de oorlog een sanatorium wilde oprichten voor tbc patiënten. Toen de bouwplannen echter in 1950 werden gewijzigd, behield Toxandria gelukkig haar banen.

In deel II komen Janus en Dina van Genk naar voren als zeer betrokken en hardwerkende werknemers van Toxandria. Janus was jarenlang een van de 'greenkeepers' van de golfclub en later samen ondermeer met zijn vrouw Dina buffetbeheerder, administrateur en kinderoppas. In deel III wordt het beeld van een goedwillende regent in de persoon van Dick Gerkens geschetst, die van 1961 tot 1973 voorzitter van Toxandria was, een actieve bestuurder, die zich

bovenal met personeelsproblemen heeft bemoeid. In het laatste deel komt Chiel Daelman ter sprake, die zeventig jaar lang caddie bij Toxandria was en actief als medeoprichter en voorzitter van de caddievereniging Sport na Arbeid (SNA). Tot in de tweede helft van de twintigste eeuw was de caddie een vast onderdeel van de golfsport. Hij droeg de tas met stokken, maar deed meer dan dat. In de loop der jaren ontwikkelde hij zich tot een assistent, raadgever van de speler en soms zijn coach. De speler en zijn caddie vormden in het ideale geval een ingespeeld duo.

Aan de hand van dergelijke voor Toxandria belangrijke personen wordt de geschiedenis van de club in beeld gebracht. Timmerman beschrijft hoe een golfclub een verzameling van een aantal recreanten is die hun hobby uitoefenen, maar ook een kleine gemeenschap van mensen die werken voor hun levensonderhoud. Dit laatste laat hij dus in zijn boek uitgebreid aan de orde komen.

Het boek geeft blijk van een grote betrokkenheid bij de golfclub Toxandria en de levens van de diverse personages. De auteur schetst met liefde het wel en wee van de mensen die van belang waren voor het voortbestaan van de golfclub, en je kunt mede uit de gedetailleerdheid opmaken dat hij zijn onderzoek gedegen gedaan heeft. Mijn enige punt van kritiek betreft de stijl van de auteur, waaruit weliswaar grote inzet blijkt maar niet altijd een kritische geest. Mij bekreep het gevoel dat de schrijver voortdurend de mening van de beschreven personen vertolkt, maar niet met een eigen visie komt. Een gemiste kans!

Achterin het boek bevinden zich allereerst een chronologie, een lijst van bijzondere leden, zes plattegronden, respectievelijk drie van de baan en drie van het clubhuis, een overzicht van geraadpleegde literatuur, geraadpleegde bronnen, de noten per hoofdstuk en tot slot een register van persoonsnamen.

Gwendolyn E. van Essen

G. Zondergeld, *Geen duimbreed?! De Vrije Universiteit tijdens de Duitse bezetting* (Zoetermeer: Meinema, 2003, 295 blz., €18,-, ISBN 90 211 3867 0).

Gjalt Zondergeld plaatst zijn vlot leesbare geschiedenis van de Vrije Universiteit tijdens de Duitse bezetting in het kader van discussies over de Tweede Wereldoorlog als cesuur in de nationale geschiedenis en de moreel geaarde geschiedschrijving over de oorlogsjaren. Dat is verrassend voor wie weet dat de universiteitsgeschiedenis op nationaal niveau als zelfstandige discipline bloeit. Speciaal over Nederlandse universiteiten in oorlogstijd is inmiddels zoveel verschenen, dat een universiteitshistorische setting bij dit boek voor de hand lag. Anderzijds, wie Zondergeld en zijn engagement kent, zal niet verbaasd zijn dat hij deze verouderende discussies toch voortzet en modernere vraagstellingen links laat liggen.

Discussies in het historisch vak zijn niet snel ouderwets, maar ik heb niet de indruk dat het kader dat Zondergeld koos behulpzaam is om de geschiedenis van de Vrije Universiteit in oorlogstijd te verklaren. Het is immers moeilijk vol te houden dat deze universiteit haar beleid in de periode 1940-1945 baseerde op een goed-fout-schema. Deze kleine, gereformeerde universiteit reageerde per saldo niet veel anders dan de overige Nederlandse universiteiten: ze nam een afwachtende houding aan; trachtte voorts ongeschonden de oorlog door te komen. In discussies achter de schermen met het ministerie van onderwijs liet de hoogleraar rechten V. H. Rutgers als de rector voor de jaren 1940-1941 en 1941-1942 soms zijn tanden zien — zijn foto siert terecht het omslag — maar een publiek verweer bleef ook aan deze zo maatschappelijk verwortelde universiteit achterwege. Toch was daar wel reden toe geweest, met hoogleraar